

дає положенням сучасної науки кримінального права та вимогам демократичного суспільства і має своєю метою охороняти інтереси національної безпеки України. Проте деякі положення вимагають додаткової наукової розробки та обґрунтування.

Література

1. Власихин В.А. Новый закон США о борьбе с терроризмом и Билль о правах // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – 2002. – №4. – С. 25-105.
2. Вантышев А.Ф. Уголовная ответственность за особо опасные преступления против государства (основы квалификации) : монография. – К., 2000. – 313 с.
3. Литвак О.М. Держава і злочинність. – К.: Атіка, 2004. – 302 с.
4. Тероризм: сучасний стан та міжнародний досвід боротьби / за ред. Л.Ю. Кондрата, Б.В. Романюка. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 257 с.
5. Белов А.В., Шилкин А.Д. Диверсия без динамита. – 2-е изд., перераб. и доп. – М: Политиздат, 1986. – 183 с.
6. Крылов Н.Б., Решетов Ю.А. Государственный терроризм – угроза международной безопасности. // Сов. гос. и право. – 1987. – №2. – С. 78-84

Анотація

Чуваков О.А. Деякі види диверсійних актів у сучасних умовах. – Стаття.

Незважаючи на досить незначну частку в загальному масиві суспільно небезпечних діянь, величезна потенційна небезпека диверсії обумовлена тим, що навіть одиничний диверсійний акт може завдати серйозної шкоди економіці нашої країни, морально-політичної шкоди, сповільнити темпи будівництва та вводу в експлуатацію окремих підприємств, порушити ритмічність роботи тієї чи іншої галузі народного господарства.

Ключові слова: диверсійний акт, шкода, родовий об'єкт.

Summary

Chuvakov O.A. Some types of diversionary acts in modern terms. – Article.

Despite to the insignificant enough part of socially dangerous actions in the general file huge potential danger of diversion is caused by what even individual act of sabotage can cause a serious damage to economy in our country, moral and political harm to slow down rates of building and commissioning of the separate enterprises, to break rhythm of work of this or that area of a national economy.

Key words: act of sabotage, damage, generic object.

УДК 343.6:179.7(477)

С.А. Хімченко

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Рух шляхом пізнання супроводжується боротьбою думок, яка нерідко досягає найвищого накалу, зіткненням думок і поглядів. Причина подібного напруження полягає не тільки в розвитку ціннісних орієнтацій вчених, не

тільки суб'єктивній перевазі одних позицій над іншими. Зіткнення мають і об'єктивні підстави; в ході розвитку науки стає дедалі більше і більше очевидною істинність однієї позиції і помилковість іншої.

Саме така науково-пізнавальна ситуація склалася в юридичній науці на сьогоднішній день. Її об'єктивний розвиток до теперішнього часу виявив суперечності між традиційним, класичним розумінням сутності права і тими новітніми дослідженнями і досягненнями, які вимагають внесення вельми серйозних уточнень, змін і доповнень у це розуміння.

Якщо абстрагуватися від частковостей, питання про евтаназію завжди зводилося до двох аспектів: 1) до права людини на вибір між життям і смертю; 2) до права людини, що вибрала смерть, на допомогу лікаря [1].

Ідея евтаназії зародилася давно. Але з часів Гіппократа традиційна лікарська етика включає заборону: «я никому, даже просящему об этом, не дам вызывающее смерть лекарство, и также не посоветую это». Проте з недавнього часу в лікарів дедалі частіше і частіше з'являється готовність вдатися до цієї практики, принаймні тоді, коли пацієнт сам просить про смерть. Як слід ставитися до цієї тенденції?

Евтаназія – у перекладі з грецької «хороша, легка смерть» (від греч. eu – хороший і thanatos – смерть). На початку XVII століття Френсис Бекон писав про евтаназію: «...долг медика не только в том, чтобы восстанавливать здоровье, но и в том, чтобы смягчать страдания, вызванные болезнью ..., а если недуг признан неизлечимым, лекарь должен обеспечить пациенту легкую и мирную кончину, ибо нет на свете блага большего, нежели подобная эвтаназия...» [2].

Медицина навчилася не тільки вилікувати деякі хвороби, які раніше вважалися смертельними, вона навчилася також продовжувати фізичне життя і відстрочувати настання смерті. Як відзначає М.Е. Петросян: «Эвтаназия это вопрос не смерти (которая неотменяема), а умирания», а медицина XXI століття так і не зуміла справитися з цією проблемою, проблемою вмирання, зробити цю перехідну стадію, від життя до смерті менш страждальною і менш принизливою для людської гідності [3].

Необхідно відзначити, що у світі пошавилися суперечки з приводу можливості евтаназії та її легалізації, тобто юридичного закріплення. Проте на сьогоднішній день не існує конкретного визначення, що таке евтаназія.

У медичній, філософській і правовій літературі евтаназія тлумачиться по-різному: «Безболезненный, щадящий и избавляющий от страданий необратимый исход в небытие» [4]; «умерщвление неизлечимо больных людей по их просьбе с целью прекращения страданий» [5]; «сознательные действия, приводящие к смерти безнадежно больного человека относительно быстрым и безболезненным путем с целью прекращения страданий» [6].

В останньому виданні Великої Медичної Енциклопедії записано: «Эвтаназия – намеренное ускорение наступления смерти неизлечимого больного, с целью прекращения его страданий» [7]. Слід помітити, що в науковій літературі і законодавстві деяких зарубіжних країн є інші трактування евтаназії. Так, у словнику О. Рота «Клиническая терминология» дається таке визначення:

«Euthanasia – легкая, прекрасная смерть, облегчение умирания» [8]. В American Pocket Medical Dictionary йдеться: «Euthanasia: 1. Легка смерть. 2. Надання смерті особі, яка страждає від інкурабельної хвороби або яка знаходиться в безнадійному стані» [9]. Encyclopedia Americana стверджує, що «Euthanasia – у греків означала щасливу смерть за Батьківщину. У сучасній науці термін використовується як усунення страждань при інкурабельних хворобах за допомогою анестетиків або наркотиків у смертельних дозах. Проте релігія, закон і медична етика відкидають всі форми самознищення» [10].

У Британській Енциклопедії евтаназія називається «милосердним вбивством» (mercy killing) – це дія або практика, спрямована на отримання безболісної смерті в осіб, які страждають від болів при невиліковних хворобах або фізичних розладах» [11]. В «Англо-російському медичному енциклопедичному словнику» евтаназія визначається як: «1. Безболезненная смерть. 2. Намеренное умерщвление неизлечимого больного с целью прекращения его страданий» [12].

Термін «евтаназія» був активно використаний Конгрегацією Віровчення в «Декларації про евтаназію» від 5 травня 1980 року. Текст Декларації запобігає будь-якому суб'єктивному визначенню і намагається дати остаточне роз'яснення поняттю «евтаназія». Під евтаназією пропонується мати на увазі всяку дію або, навпаки, бездіяльність, яка за своєю суттю або наміром приводить до смерті, що має за мету, усунення болю і страждання. Тобто в її прямому значенні евтаназія – це навмисне вбивство за допомогою методу, що провокує якнайменші біль і страждання, вчинене «з жалості» для того, щоб покласти край нестерпним стражданням, або для того, щоб уникнути труднощів життя, яке вважається «нелюдським», не «гідним самої людини».

Проте таке трактування евтаназії ставить більшу кількість проблем, ніж може вирішити. Зокрема, якщо прийняти таку нібито логико-доказову експлікацію, то необхідно вводити в «коло понять» поняття «невиліковність», «жалість» і «співчуття».

Коли можна з упевненістю говорити, що хворий є невиліковним? До того ж поняття невиліковності залежить від засобів і можливостей, що є в даний момент у розпорядженні. Страждання самі по собі викликають співчуття. Чи можна відмовити в такому акті милосердя? Але ця жалість вже сама по собі є двозначною. Чи дійсно дотримується у такому разі свобода вибору хворого?

Право повинне бути дуже чутливе до таких небезпек. Навіть письмова згода на евтаназію не завжди може мати юридичну силу, оскільки може бути вирвана у людини в несвідомому або навіть свідомому стані. Крім того, якщо змиритися з евтаназією під час агонії, то у такий спосіб можна легко узаконити поняття «гуманного» вбивства.

І тут виникають два аспекти – моральний і правовий. Так, те, що допускає мораль, може бути заборонено законом, оскільки часто для загального блага нам доводиться відмовлятися навіть від своїх прав. Більш того, евтаназія з моральної точки зору може бути допустима тільки у виняткових випадках, і в таких випадках слід її узаконити. Проте ці «виняткові випадки» можуть бути заборонені або просто не прописані в законі.

Евтаназією можна назвати всяку дію, спрямовану на те, щоб покласти край життю людини, йдучи назустріч її власному бажанню, і виконану незацікавленою особою.

Жодне з наведених визначень не можна визнати таким, що включає всі ознаки й охоплює всі можливі ситуації евтаназії. У жодному з визначень не йдеться про суб'єкта, що здійснює евтаназію. Уявляється, що таким суб'єктом може бути тільки медичний працівник (лікар, фельдшер, медсестра). Якщо ж відповідні дії (бездіяльність) скоюють інші особи, наприклад родичі хворого, то ці випадки слід розглядати не з позиції евтаназії, а з позиції більш широкого поняття – згоди потерпілого на спричинення шкоди.

Проаналізувавши вищезгадані визначення, можна говорити про те, що з юридичної точки зору евтаназія – це умисні дії або бездіяльність медичного працівника, які здійснюються відповідно до ясно і недвозначно вираженого прохання інформованого хворого або його законного представника з метою припинення фізичних і психічних страждань хворого, який знаходиться у загрозливому для життя стані, у результаті яких настає його смерть. Поняття «інформований хворий», що вживається в міжнародно-правових документах в сфері охорони здоров'я, означає такого пацієнта, який обізнаний про стан свого здоров'я, діагноз, прогноз розвитку захворювання і наслідки того або іншого лікування або відмови від нього.

В юридичній літературі проблема евтаназії розглядається переважно через призму прав людини і переважає думка, що активна евтаназія є злочинною. Якщо право людини на життя визнане на міжнародно-правовому рівні, то право людини на смерть, необхідність визнання якого обстоюють ряд вчених і практиків, не знаходить підтримки як на міжнародно-правовому рівні, так і на рівні абсолютної більшості цивілізованих держав. Зокрема, в Декларації про евтаназію, прийнятій 39-ю Всесвітньою медичною асамблеєю в 1987 р. у Мадриді, зазначено, що евтаназія, тобто «акт навмисного переривання життя пацієнта, навіть зроблене на прохання самого потерпілого чи на прохання його близьких родичів, є неетичним. Це не звільняє лікаря від прийняття до уваги бажання пацієнта, щоб природні процеси вмирання йшли своїм ходом в заключній стадії хвороби». Наведене положення можна зрозуміти так, що світова медична громадськість висловила проти активної евтаназії, допускаючи можливість пасивної евтаназії, що суперечить «Клятві Гіппократа» [13].

Згідно із «Етичним кодексом медичної сестри України» (ст.10), евтаназія у всіх її видах вважається неетичною. Медичній практиці відомі випадки зцілення безнадійних хворих. Не можна також з абсолютною впевненістю виключати й вірогідність хибного діагнозу, зважаючи на рівень медичного обслуговування в Україні. У Росії, зокрема, ще в Морському статуті, затвердженому Петром I в 1720 р., міститься така норма: «Кто захочет сам себя убить и его в том застанут, того повесит на раине; а ежели кто сам себя уже убьет, тот и мертвый за ноги повешен быть имеет». В Україні Кримінальний кодекс Української РСР 1922 р. у примітці до ст. 143 містив норму, яка встановлювала, що вбивство, вчинене

за наполяганням вбитого з почуття жалю, не карається. Однак ця норма була чинною лише до 3 січня 1923 р., коли була скасована.

В Україні евтаназія прямо заборонена законом. Відповідно до статті 52 «Основ законодавства України про охорону здоров'я», медичним працівникам забороняється здійснювати евтаназію – навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою притінення його страждань. Це законодавче формулювання викликає два застереження. Перше стосується кола суб'єктів заборони. Видається неправильним підхід, коли пряма заборона здійснення евтаназії стосується лише медичних працівників, а про фармацевтичних працівників та інших осіб нічого не сказано. Очевидно, що така формальна заборона має стосуватися всіх без винятку суб'єктів. Саме так законодавець сформулював заборону в ч. 2 ст. 29 Основ: «Забороняється медичне втручання, яке може викликати розлад генетичного апарату». Так само, без обмеження кола суб'єктів, заборонено в ч. 1 ст. 45 Основ проведення науково-дослідного експерименту на хворих, ув'язнених або військовополонених, а також терапевтичного експерименту на людях, захворювання яких немає безпосереднього зв'язку з метою дослідження. Друге застереження стосується відсутності в згаданій ч. 3 ст. 52 Основ вказівки на відповідальність за порушення заборони евтаназії. Вдалим видається вирішення цього питання ст. 45 однойменного нормативного акта Російської Федерації, де прямо записано, що «особа, яка свідомо спонукає хворого до евтаназії і (або) здійснює евтаназію, несе кримінальну відповідальність за законодавством Російської Федерації» [14].

Процес евтаназії потребує дотримання суворої процедури її виконання, а саме:

- Процес може застосовуватись тільки до повнолітніх дієздатних осіб, які є невиліковно хворими у термінальній стадії хвороби, що підтверджується письмовим висновком консилиуму лікарів відповідного акредитованого закладу охорони здоров'я чи наукової установи, висловленим одноставно.

- Невиліковний хворий має перебувати у свідомості, бути об'єктивно поінформований своїм лікуючим лікарем (ст. 34 Основ законодавства України про охорону здоров'я) про діагноз та можливі результати лікування і добровільно, свідомо дійти рішення про необхідність прийняття смерті через нестерпність страждань, про що він подає письмову заяву (за наявності родичів – за погодженням з ними) для розгляду в суді.

- Заява підлягає негайному розгляду в судовому засіданні лише колегіальним складом суду з метою забезпечення критичної оцінки поданої заяви.

- Ухвала суду, прийнята одноставно, протягом доби має бути доведена до відома невиліковно хворого та його лікуючого лікаря.

- Лікар зобов'язаний продовжити вживання всіх необхідних заходів для максимально можливого знеболення перебігу хвороби – аж до настання невідвортної смерті невиліковно хворого.

- Порушення лікуючим лікарем обов'язку знеболення має тягнути застосування кримінальної відповідальності.

У той же час стаття 43 цього акта передбачає відмову пацієнта від лікування, якщо це може призвести до важких наслідків, яку лікар має право оформити

письмово. Кілька років тому було зроблено першу спробу легалізувати евтаназію, яка не мала успіху: 200 заяв від невиліковно хворих громадян не було задоволено. Схоже ставлення до безболісної смерті в Російській Федерації. Воно знайшло відображення у статті 45 Основ законодавства «Про охорону здоров'я громадян», яка так і називається: «Заборона евтаназії». Відповідно до цієї статті, задоволення прохання хворого про прискорення його смерті за допомогою будь-яких дій чи засобів, у тому числі припинення штучних заходів із підтримки життя, медичного персоналу забороняється. Особа, яка здійснює евтаназію чи спонукає хворого до неї, несе кримінальну відповідальність.

Цей закон було прийнято в 1993 році, і за цей час у Росії з'явилося більше прихильників евтаназії. Одним із них є відомий дитячий хірург член-кореспондент Академії медичних наук Російської Федерації, професор С.Я. Долецький, який зазначив, що «боротьба за життя пацієнта, всупереч існуючим догмам, справедлива лише доти, доки існує надія, що порятунок можливий. Коли ж її втрачено, постає питання про милосердя, яке і виявляється в евтаназії. Гуманний лікар – це той лікар, який робить добро хворому, незважаючи на усталений погляд». На думку відомого лікаря, евтаназія виправдана щодо невиліковно хворих, паралізованих, хворих, які живуть завдяки системі життєзабезпечення, новонароджених з атрофованим мозком, плодів вагітних жінок, які мають вади, несумісні з життям» [15].

Протилежної позиції дотримується відомий вчений доктор медичних наук, професор Г.А. Івашкевич. Він вважає, що у світі знайдеться чимало противників евтаназії не лише через страх перед законом, а тому, що у кожній нормальної людини, тим більше лікаря, є більш високий внутрішній закон, який постійно стверджує «не вбий». Свою позицію Г.А. Івашкевич обґрунтовує не лише аморальністю евтаназії, а й тим, що проблема евтаназії пов'язується з трансплантацією, що створює ґрунт для можливих зловживань навіть при досить досконалому правовому врегулюванні цього процесу.

Зокрема, А.Ф. Коні, відомий юрист та громадський діяч дореволюційної Росії писав: «Где нет возможности совершенно прекратить страдания, не прерывая нити жизни, допустимо с нравственной точки зрения участие врача в успокоении больного навеки». Правда, А.Ф. Коні підкреслював, що це не припустимо тільки у виняткових випадках. Однією з умов при цьому є нестерпні муки та цілком свідоме прохання хворого про прискорення настання смерті, а також неможливість врятувати його життя, що підтверджено думкою кількох лікарів. Ця точка зору несумісна з гуманним ставленням до хворого, і тут ми приєднуємося до думки Е.П. Чеботарьової, яка вважає, що прохання хворого може бути викликане сильним, нестерпним болем і лікар повинен, використовуючи сучасні знеболювання, зняти їх гостроту... Адже основне призначення продовжити, а не скорочувати життя людини.

«Даже если... рассматривать идею «эвтаназии»... как средство облегчения смерти безнадежного больного, она не может быть принята ни по этическим, ни по медицинским, ни по юридическим соображениям» [16]. В юридической литературе имеются и другие точки зрения.

Н.С. Маклеїн вважає, що евтаназія допустима з етичної і юридичної позицій, якщо вона провадиться у виняткових випадках за наявності: «1) свідомого і стійкого прохання хворого; 2) неможливості полегшити страждання хворого відомими засобами; 3) точної, безперечної доведеності неможливості врятувати життя, встановленої колегією лікарів при обов'язковій одногосності; 4) попереднього повідомлення органів прокуратури». Разом з тим Н.С. Маклеїн підкреслює, що «евтаназія – це виняткове право людини, але не його обов'язок».

Низка вчених і суспільних діячів, виступаючи проти евтаназії, одночасно вважають, що такий спосіб відходу з життя не слід забороняти в законодавчому порядку.

Супротивники легалізації евтаназії у вітчизняному законодавстві аргументують свою позицію таким чином: «Хоча евтаназія не у всіх випадках неправильна, вона не повинна бути дозволена законом». Перший з варіантів аргументування – «евтаназія допустима тільки в окремих випадках, але навіть там її слід заборонити, оскільки цією практикою до того легко зловжити, що легалізація евтаназії принесе більше шкоди, ніж добра. Другий варіант свідчить, що легалізація ставить літніх людей в скрутне становище вибору: або продовжувати жити, або смертю піти з дороги – становище, в яке нікого не можна ставити» [17].

Більш консервативно налаштовані прихильники наполягають на тому, що «ніхто не вільний позбавляти людини життя, яке у всіх випадках повинне підтримуватися до природного кінця» [18].

Позицію прихильників легалізації евтаназії розділяє В.А. Глушков. У своїй статті «Уголовно-правовые вопросы эвтаназии» він ставить питання: «Является ли человек хозяином своей жизни или ее арендатором?» І відповідає так: «Каждый должен быть свободен настолько, чтобы достойно жить и достойно умереть по собственному выбору» [19].

В.А. Глушкову заперечує О.С. Капінус: «Право на самогубство ніхто не криміналізує; реалізуючи його, людина може виявляти свободу своєї волі. Але ці ситуації не слід змішувати з тими, коли до волі хворого домішується свобода волі іншої людини, тобто того, на кого покладаються зобов'язання з припинення життя в порядку евтаназії» [20].

Інші автори поділяють його позицію про необхідність легалізації евтаназії. З ліберальних позицій евтаназія заснована на фундаментальному людському праві померти, якщо смерть – єдине позбавлення від страждань. Основними аргументами на користь визнання евтаназії стає співчуття до інших і визнання права людини самій визначати час власної смерті [21].

На нашу думку, евтаназію не можна виправдовувати посиланням на природне право людини розпорядитися своїм життям. Це право юридично незаперечне, проте воно не може бути делеговано ні лікарю, ні близьким родичам, ні іншим особам.

Евтаназія як явище реальності має латентний характер. Незважаючи на її законодавчу заборону як в Україні, так і в Росії, вона все одно здійснюється.

Легалізація евтаназії може справити негативний вплив на практику охорони здоров'я, сприяти зловживанням з боку окремих медичних працівників, збільшити недовіру населення до якості медичного обслуговування і до системи охорони здоров'я в цілому.

Як виняток, вживання негативної евтаназії допускають за суворо визначених умов: коли неможливе надання тільки паліативної, а не радикальної допомоги, зважаючи на безперспективність лікування і важкий стан хворого, але лише у разі одностайного рішення консилиуму компетентних фахівців і за наявності прохання хворого або його законних представників, і пропонують, вважаючи це доцільним, включення до Кримінального кодексу спеціальної норми, що передбачає відповідальність за застосування евтаназії відносно невиліковно хворих людей [22].

Література

1. Капинус О.С. Эвтаназия в свете права на жизнь. – С. 114
2. Чхаргишвили Г. Писатель и самоубийство. – М., 2000. – С. 41
3. Петросян М.Е. Эвтаназия как моральная и правовая проблема // США–Канада. – 2002. – № 2. – С. 50
4. Ковалев М.И. Право на жизнь и право на смерть // Гос. и право. – 1992. – № 7. – С. 71.
5. Коробеев А. Простое убийство и сложности его квалификации // Уголовное право. – 2001. – № 2. – С. 18
6. Силуянова И. Этика врачевания. Современная медицина и православие. – М., 2001. – С. 230
7. Большая Медицинская Энциклопедия. – М., 1986. – Т. 27. – С. 555.
8. Рот О. Клиническая терминология. – СПб., 1898. – С. 200.
9. American Pocket Medical Dictionary. Philadelphia. – London: Saunders, 1953. – р. 230.
10. Encyclopedia Americana. – N.Y., 1944. v. 10. – р. 586.
11. Encyclopedia Britannica. – London. 1994. v. 4. – р. 610.
12. Англо-русский медицинский энциклопедический словарь. – М., 1995. – С. 230.
13. Бобров О.Е., Семенов Ю.С. Евтаназія //Хірургія України. – 2003. – №3. – С. 154.
14. Ивановский А.Я. Проблема эвтаназии //Мед. сестра. – М., 2002. – №3. – С. 35.
15. Підлісний Є. Зворотній відлік //Український юрист. – 2004. – №9. – С. 60.
16. Вольный В., Крук Д. Эвтаназия – за и против // Проблемы медицины – 2000. – №3(17). – С. 53.
17. Цит. по: Капинус О.С. Эвтаназия в свете права на жизнь. – С. 115.
18. Бородин С.В., Глушков В.А. Убийство из сострадания // Общественные науки и современность. 1992. №4. С. 144 – 145.
19. Глушков В. Уголовно-правовые вопросы эвтаназии // Рос. юстиция. – 1998. – № 9-14. – С. 34.
20. Капинус О.С. Эвтаназия в свете права на жизнь. – М., 2006. – С. 116.
21. Цит. по: Капинус О.С. Эвтаназия в свете права на жизнь. – С. 117.
22. Бородин С.В., Глушков В.А. Убийство из сострадания // Общественные науки и современность. – 1992. – № 4.

Анотація

Хімченко С.А. Доктринальні підходи до проблеми легалізації евтаназії в Україні. – Стаття.

З метою вирішення питання про легалізацію евтаназії розглянуті точки зору прихильників та супротивників евтаназії, наводяться визначення цього поняття, чітко визначена позиція відомих вчених-юристів В.О. Глушкова та С. Бородіна, яку автор цілком поділяє.

Ключові слова: евтаназія, легалізація, злочини у медичній сфері.

*Summary***Himchenko S.A. Doctrine approaches to the problem of legalization of euthanasia in Ukraine. – Article.**

In this article the author analyzed the question of euthanasia's legalization. This article includes points of view of adherents and opponents of euthanasia and definition of this concept. The author also emphasizes position of such famous scientists-layers as Glushkov and Borodin.

Key words: euthanasia, legalization, medicine crimes.

УДК 343.61-058.833

О.І. Зазимко

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ ПОДРУЖНІХ ВБИВСТВ**

Серед прав людини право на життя є, без сумніву, одним з найбільш безперечних основних прав людини. Важко переоцінити і значення сім'ї для здорового функціонування суспільства, оскільки першим соціальним інститутом, з яким зустрічається людина, вступаючи в життя, є сім'я, в якій формуються її перші моральні критерії, оцінювання явищ дійсності і власних вчинків.

Норми міжнародного права про пріоритетність захисту інтересів в сім'ї і її основи – подружньої діади з боку суспільства і держави знайшли досить повне відображення в конституційному законодавстві більшості розвинених країн Європи. Ці норми знайшли своє втілення і в кримінальному законодавстві. Наприклад, Кримінальний кодекс Данії 1930 р. у самостійну главу 23 виділяє «Делікти, що стосуються сімейних відносин». Особлива частина швейцарського Кримінального кодексу 1937 р. у главі 6 «Кримінально карані дії проти сім'ї» передбачала злочинні діяння проти сім'ї і її окремих членів.

Досить широкий кримінально-правовий захист надає сім'ї Кримінальний кодекс Франції 1992 р., що у Книзі 2 «Злочини й провини проти особистості» містить спеціальну главу про посягання на неповнолітніх осіб і сім'ю. Ця глава включає розділи: «Про залишення неповнолітньої особи», «Про залишення сім'ї», «Про посягання на здійснення батьківських прав», «Про посягання на сімейні зв'язки» і «Про поставлення неповнолітньої особи у небезпеку».

Окрім того, згідно з КК Франції, карному покаранню за злочини проти інтересів сім'ї можуть піддаватися і юридичні особи.

Найбільш послідовна й всебічна охорона інтересів сім'ї і подружжя передбачена карним законодавством Іспанії. Так, Кримінальний кодекс Іспанії 1995 р., будучи підсумком тривалого розвитку іспанського карного законодавства, захисту інтересів сім'ї присвятив розділ 12 «Злочини проти сімейних відносин», що підрозділяється на три глави: «Незаконний шлюб» (гл. 1), «Незаконне всиновлення, порушення батьківських прав, порушення статусу неповнолітнього» (гл. 2), «Злочини проти сімейних прав і обов'язків». В Іспанії, як і у